

מתן

על הפרת

התכנית השש-שנתית המקוונת
ללימוד שבועי של נביאים וכתובים

איוב פירוש

"אחרי כן פתח איוב את פיהו ויקלל את יומו..." (ג, ג)

הקדמה לפירוש

היחידה הקודמת הסתיימה בסיפור הרעים שבאו אל איוב לנחמו. הם יושבים שבעה ימים ושבעה לילות, מבלי לדבר אליו דבר. גם הוא אינו מדבר. בשלב מסוים השתיקה נשברת ואיוב מתפרץ בקללתו. המסר העיקרי של פרק ג' קשור כמדומה בקללה זו. קללה כרוכה בשבירה של הדיבור התקני, דיבור של קללה אינו חלק מדיאלוג. הוא משקף בראש ובראשונה רצון להרע למשהו, לגרום נזק, במיוחד מנקודת מוצא של חוסר אונים. אמנם, בסוף הספר ניפגש בברכה - ברכת ה' לאיוב, אך בשלב זה הקללה מאפיינת את מצב ההתפתחות בספר. הצורך של איוב להביע את עצמו בקללה, עולה בד בבד עם תהליך איבוד השליטה בחייו, בניגוד לחוקיות ולסדר שהיו קיימים - על פי תפיסתו - עד לאירועים המחרדים שבאו עליו. בקללה משתקפת איפה נקודת שבר. מנקודת ראות לשונית וביחס לפרק ב' הכתוב מעמיד כאן 'קללה' אל מול 'ברכה'. אמנם ה'ברכה' שביחידה הראשונה נאמרה בלשון סגי נהור, הוכונה שם הייתה כמובן לקללה, ובכל זאת נקט הכתוב לשון ברכה כלפי מעלה. מוצאה של ברכה זו בברכת ה' לאיוב "מעשה ידיו ברכת" (א, י), ואלו כאן מדובר במפורש בקללה. השינוי משקף את המהפך שחל בתודעתו של איוב - מברכה לקללה, מהשלמה למאבק והתרסה. האם תחושת השליטה בסדרים עדין קיימת אצל איוב? במובנים רבים - לא. במידה מסוימת - כן. הוא דורש את מותו, ואינו מבין מה נדרש ממנו במציאות החדשה שנכפתה עליו. תחושה זו של שליטה ולו חלקית בסדר, באה לידי ביטוי בפרק זה בדרישת המוות. לעומת זאת, ריבוי הניגודים שיש בפרק והיפוך המוסכמות מקרינים תחושה של ערעור והתמוטטות.

את מבנה היחידה ניתן להציג כך (ראו תרשים מצורף בסוף):

חלק א': קללות איוב (ג, א-יט)

- < קללת ההיווצרות (ג, א-ט)
- < התרסה על אי קטיעת ההיווצרות בשלביה הראשונים (ג, י-יב)
- < ברכת המוות (ג, יג-יט)

חלק ב': משאלת המוות (ג, כ-כב)

חלק ג': זעקת הסבל האישי (ג, כג -כו)

ניהול: ד"ר נאוה כהן • ריכוז: אילנה חדד

דפי הלימוד מבוססים על חוברת ללימוד ספר איוב בהוצאת אולפנת עופרה (2000).
כתיבה: חיה מיכאלי, ד"ר נאוה כהן, איריס הישראלי. יעוץ אקדמי: ד"ר ישראל רוזנסון

© כל הזכויות שמורות. מתן על הפרק. מתן ירושלים • טל': 02-5944555

מתן ומתן

מכון תורני לנשים ע"ש שרה בת יצחק יעקב רענגרט
The Sadie Rennert Women's Institute for Torah Studies

חלק א': תולדות איוב (ג, א-ט)

קללת ההיווצרות (ג, א-ט)

1. בפסוקים אלו איוב מקלל את רגע המעבר מ'אי חיים' לחיים. עיינו בפסוקים, ושימו לב להופעות הרבות של מילים מן השדה הסמנטי של חושך ולילה.
 2. מדוע לדעתכם משתמש איוב בצירוף "יהי חושך", עיינו בבראשית א.
 3. היחידה בכללותה עשירה בניגודים. עמדו על מכלול הניגודים וחשבו מה הם מבטאים.
- התרסה על אי קטיעת ההיווצרות בשלביה הראשונים (ג, י-יב)**
4. הפתיחה "כי לא סגר דלתי בטני" (ג, י) מהווה פתיחה לתיאור הדרגתי של יצירת הוולד. עיינו בפסוקים ג, י-יא ועמדו על ארבעת המשאלות של איוב.
 5. מהי התחושה העולה מריבוי השלבים וסידורם המדורג.

ברכת המוות (ג, יג-יט)

6. בחלק זה איוב מפרט את משאלתו ומתאר את ה'חיים הטובים' שלאחר המוות. מהם שני המאפיינים המרכזיים בחיים שלאחר המוות?
7. איזו תלונה עקיפה עולה מכך על החיים?

חלק ב': משאלת המוות (ג, כ-כב)

8. לאחר שקילל איוב את יום היוולדו, אך לא 'הצליח' לבטלו, התלונן על שחייו לא קופדו בעודם באיבם, וצייר את ה'יפה' שבמוות, ברור שעתה איוב יבקש מפורשות את המוות. עיינו בדברי איוב, במה באה לידי ביטוי חומרת בקשתו?

חלק ג': צאת הסבל האישי (ג, כג-כו)

- קטע זה מדגיש את סבלו הרב של איוב ומתייחס לגודל השבר ביחסים שבינו לבין האל. עולמו המסודר של איוב התמוטט עליו והמילים 'נסתרה' ו'יסך' מבהירות את עומק המצוקה הכרוך בהעדר הבנה מוחלט של העולם החדש' שבו הוא נתון.
9. עיינו בפסוקים וחשפו את הפנים הנסתרות של חייו איוב טרם בוא האסון.
 10. האם פסוקים אלה יכולים לחזק את טענתו של השטן?
 11. עיינו בפרק ועמדו על המעברים בין פרט וכלל ועל היחס בין בעייתו הפרטית של איוב לבין בעיית האדם באשר הוא אדם?

ביאורי מילואים:

- (ג) "יֵאבֵד יוֹם אֲוֹלָד בּוֹ וְהִלִּילָה אִמֶּר הָרָה גְּבֵר" הורה - נעשה עובר במעי אמו.
(ד) "הַיּוֹם הַהוּא יְהִי חֹשֶׁךְ אֶל יַדְרָשָׁהוּ אֶ-לוֹה מִמַּעַל וְאֵל תּוֹפֵעַ עָלָיו נְהָרָה" נהרה - אור.
(ה) "וַיִּגְאַלְהוּ חֹשֶׁךְ וְצִלְמוֹת תִּשְׁכַּן עָלָיו עֲנָנָה יִבְעָתְהוּ" מלשון בעתה, אימה. "כְּמִרְיֵי יוֹם" ענן שחור.
(ח) "יִקְבְּהוּ" יקללהו.
"אֲרָרִי יוֹם" קוסמים מקללי ימים.
"הָעֵתִידִים עֲרֵר לַיְוִתָן" המוכנים ומזומנים להחריד בקללותיהם את הלווייתן.
(כא) "הַמַּחֲכִים לַמּוֹת וְאֵינָנו וַיִּחְפְּרֵהוּ מִמְטְמוֹנִים" מחפשים את המוות יותר מאשר מטמונים ואצרות.
(כד) "כִּי לִפְנֵי לַחֲמֵי אֲנַחְתִּי תָבֵא" לפני שאני אוכל אני נאנח מכאב.
"וַיִּתְּכוּ כַּמִּים שְׂאֲגָתִי" שאגותיי ניתכות כמו מים: בקביעות, ברעש ובדמעות.

הרחבה:

בעת מלחמת לבנון הראשונה, ביום השלישי ללחימה, 8 ביוני 1982, נהרג יובל הראל, בן מרים ויחזקאל, חייל בחיל השריון, מפגיעת טיל נגד טנקים במחנה הפליטים עין אל-חילוה שליד צידון. חבריו של יובל הראל, בן חיה ויוסף, שקראו את מודעות ההרוגים בקצין העיה, חשבו בטעות כי מדובר בחברם, וסיפרו לחיה ויוסף כי בנם נהרג. לאחר בירורים נוכחה המשפחה לדעת כי יובל עדיין בין החיים. ב-10 ביוני נהרג בקרב בלבנון גם יובל הראל, בנם של חיה ויוסף, חייל בגדוד 50 של הנח"ל המוצנח. כאשר הגיעו חיילים ממוקד קצין העיר לביתם של חיה ויוסף הראל והודיעו להורים על מות בנם, סירבו תחילה ההורים להאמין, והסבירו כי ישנו עוד יובל הראל, בן מרים ויחזקאל, שנהרג; אך לצערם, הידיעה על מות בנם הייתה נכונה. שני החיילים משכונת תלפיות שבירושלים, בעלי השם הזהה, נקברו בסמוך זה לזה, באותה השורה בבית הקברות הצבאי בהר הרצל. מחבר השירה, עמנואל צבר חיבר את השיר כקטע לכבוד טקס יום הזיכרון לחללי מערכות ישראל בלונדון באותה שנה.

בבית השני ישנם משפטים שמקורם בספר איוב, המספר על צדיק שאלוהים מחליט לבחון את אמונתו בו, ומאפשר לשטן להמיט עליו אסונות בזה אחר זה. המשפט "עוֹד זֶה מְדַבֵּר וְזֶה בֹא", המופיע בשירה, מתאר במקור את הבשורות שנפלו על איוב בזו אחר זו - ובשירה, את הבשורות שהתבשרו חיה ויוסף הראל: תחילה כי בנם נהרג, לאחר מכן הודיעו להם כי נפלה טעות, ושעות מעטות לאחר מכן נודע להם שוב כי בנם אכן נהרג. "הַלִּילָה הַהוּא, יִקְבְּהוּ-אֲפֹל" הוא משפט המביע משאלה ומתייחס ללילה בו נולד איוב. (מתוך ויקיפדיה)

ברית דמים / עמנואל צבר

על דעת המקום, ועל דעת הקהל
רכבנו סופה וגם סעה,
בוטחים,
"אל תשלח ירך אל הנער".

ובישיבה של מעלה, ובישיבה של מטה
עוד זה מדבר זה בא
הלילה ההוא, יקחהו האופל,
הלילה ההוא בא.

למודים ושבעים, יודעים את השעה,
שעטו הראלים, יובלים,
חילים
לבנון ושריון וקול שובר ארזים.

ובישיבה של מעלה...

בלילה ההוא, אמא, הראל לקינות יובל,
עוד זה מדבר זה בא, אמא,
יובל על במותיך חלל.

בלילה ההוא, אבא, היתה צעקה גדולה.
עוד זה מדבר זה בא
הראל גם יובל, יובל גם הראל,
ועיר תלפיות שכולה.

ובישיבה של מעלה...

תלפיות לך ארצי, הראלים בשערך.
ברית דמים, ברית עולם בבשרך,
את אימת הימים ינחמו ילודיך
ואת בדמיך חיי.

"אחרי כן פתח איוב את פיהו ויקלל את יומו..."

יחידה ב - פרק ג

חלק א - קללות איוב

3

ברכת המוות

"כי עתה שכבתי ואשקוט"

יג כי-עתה שכבתי ואשקוט
 ישנתי אז ינוח לי :
 יד עם-מלכים ויעצי ארץ
 הבנים חרבות למו :
 טו או עם-שרים זהב להם
 הממלאים בתייהם כסף :
 טז או כנפל טמון לא אהיה
 כעללים לא-ראו אור :
 יז שם רשעים חדלו רגז
 ושם ינוחו יגיעי כח :
 יח יחד אסירים שאננו
 לא שמעו קול נגש :
 יט קטן וגדול שם הוא
 ועבד חפשי מאדניו :

2

התרסה על אי-קטיעת ההיווצרות בשלביה הראשונים

"למה לא מרחם אמות"

י כי לא סגר דלתי בטני
 וניסתר עמל מעיני :
 יא למה לא מרחם אמות
 יב מבטן יצאתי ואגוע :
 יג מדוע קדמוני ברכים
 יד ומה-שדים כי אינק :

1

קללת ההיווצרות

"הלילה ההוא יקחהו אפל"

א אחרי-כן פתח איוב
 את-פיהו
 ויקלל את-יומו :
 ב ויען איוב ויאמר :
 ג יאבד יום אנלד בו
 והלילה אמר הנה גבר :
 ד היום ההוא יהי חשך
 אל-ינדרשהו אלה ממעל
 ואל-תופע עליו נהרה :
 ה יגאלהו חשך וצלמות
 תשכן-עליו עננה
 ובעתהו כמרירי יום :
 ו הלילה ההוא יקחהו אפל
 אל-יחד בימי שנה
 במספר ירחים אל-יבא :
 ז הנה הלילה ההוא
 יהי גלמוד
 אל-תבוא רונה בו :
 ח יקבהו אררי-יום
 העתידים ערר לויתן :
 ט יחשכו כוכבי נשפו
 יקו-לאור נאין
 ואל-יראה בעפעפי-שחר :

המשך פרק ג
חלק ב - קובלנות איוב

4

משאלת המוות

"המחכים למות ואיננו"

- כ למה יתן לעמל אור
וחיים למרי נפש :
- כא המחכים למות ואיננו
ויחפרו ממטמונים :
- כב השמחים אלי-גיל
ישישו כי ימצאו-קבר :

5

זעקת הסבל האישי

"ויסך אלוה בעדו"

- כג לגבר אשר-דרכו נסתרה
ויסך אלוה בעדו :
- כד כי-לפני לחמי אנחתי תבא
ויתכו כמים שאגתי :
- כה כי פחד פחדתי ונאתני
ואשר יגרתי יבא לי :
- כו לא שלותי
ולא-שקטתי
ולא-נחתי
ויבא רגזי :

